

dásának különleges mechanikai és fizikai törvényeit, megkülönböztetéssel, vagy a nélkül, általános dialektikai törvény rangjára emelni és ezen a címen a társadalmi tehetetlenség, a társadalmi megmaradás törvényéről beszélni. Mert ennek a tételnek is csak ugyanaz volna az alapja, mint az atomok világában folyó osztályharc tételének, az t. i., hogy az egyes mozgásformák különleges törvényei szolgáltatják az általános dialektikai törvények felállításához vezető abstrakció konkrét anyagát. A tehetetlenség, az energia megmaradásának „általános dialektikai törvényei” csak azért nem leplezik le nyomban nevetséges voltukat, mert a tehetetlenség, az energia, a megmaradás szavainak mindennapi, nem tudományos használatában e szavakhoz oly’ képzetek nőttek hozzá, amelyek lehetővé teszik az általuk jelölt fogalmaknak a mindennapi életben a társadalmi viszonyokra való gondolatnélküli alkalmazását. Ezzel szemben például az osztályharc szavát a mindennapi élet is, ép’ úgy mint a tudomány, csak a társadalmi viszonyokkal kapcsolatban használja.

A megmaradás dialektikus fogalmának pedig csak annyi köze van a mechanika tehetetlenségi törvényéhez és az energia megmaradásának fizikai törvényéhez, hogy ezek a különleges törvények is, ép’ úgy, mint az egyéb mozgásformák különleges törvényei, mint láttuk, hallgatólagosan magukban foglalják a változás dialektikai fogalmát is. A változás azonban elválaszthatatlan ellentétjétől, a megmaradástól. Éppen ezért a dialektika nem ismeri a változás és a megmaradás két mereven különböző törvényét, hanem helyettük csupán egy törvényt ismer, a változástól elválaszthatatlan megmaradás törvényét. Ha egy dolog megváltozik, mindig meg is marad valami belőle. Mint Engels az Anti-Dühring előmunkálataiban mondja (Marx-Engels-Archiv, II. kötet, 401. o.): „Egy dolog egyszerre ugyanaz marad és mégis folyton változik, magán hordja a ‚megmaradás’ és a ‚változás’ ellentétjeit.” Amikor a mozgásban lévő test megváltoztatja helyét, megmarad például sebessége, és amikor a hó mechanikai energiába megy át, megmarad az eredeti energiamennyiség. A megmaradás a dialektikában elválaszthatatlan momentuma a változásnak, oly ellentétes momentuma, amely által minden változó dolog és így minden dolog ellenmondás gyanánt jelenik meg, mert magán hordja egyszerre a változás és a megmaradás egymást kizáró, és egymástól mégis elválaszthatatlan ellentétjeit.

Jeszenszky Erik

LAPOK, FOLYÓIRATOK

A SZINHÁZ KRIZISE ES AZ OLASZ LAPOK

A most lezajlott nemzetközi színházkongresszus ismét aktuálisá tette a színház válságainak problémáját. Az olasz folyóiratok hőven foglalkoznak a kérdéssel. A *Quadrivio* külön színházi számot adott ki ez alkalomra. Vezércikke a színház kríziséről szól. „Mi a színház útja?” — kérdi a lap szerkesztője. „A tapasztalat azt mutatja, hogy ez az út egyenesen a temetőbe vezet. A színház a legesekélyebb érdeklődést sem kelti már. A sajtó kedvetlenül ír róla, a szerzők kezdik elhanyagolni, a színházintézetek vezetői mint szükséges rosszat tekintik, a publikum menekül tőle, a színészek egy megfelelő mozziszerre való várakozás közben ját-

szanak benne. A mai színház kényelmetlen, rossz, silány, reménytelen és stilustalan. A társulatok ide-oda vándorlásának ősrégi bajához most még a társulatok állandótlansága is hozzájárul. Ugy alakulnak és bomlanak szét ezek a társulatok, mint egy kaleidoszkop képei, természetesen, kaleidoszkop harmóniája és bája nélkül.“ A cikk csak a silány és még mindig primitív állapotban lévő olasz színházzal foglalkozik, melyről tudjuk, hogy ma Európában kétségkívül a legutolsó heyen áll. Mert a fasiszta „építés“ korszakában is egész Itáliának még mindig nincs állandó színháza, sem egyetlen állami színháza és egész színházkulturája a teljesen és kizárólag üzleti alapokra épített vándortársulatok munkájában merül ki. Nem csoda, hogy már az olaszok maguk is szegyenkeznek emiatt. Az *Italia Vivente* legutóbbi száma egy olasz állami színház lehetőségéről értekezik. „Vajjon szükségünk van-e Itáliában is egy állami színházra? — kérdi a cikkíró. „Milyen összefüggés van a külföldi és az olasz színházi krízis között? Milyen következtetéseket lehet levonni abból a tényből, hogy pld. Belgrádban nem válik be az állami színház és Koppenhágában igen? Vigyázzunk, mert minden országban más és más jelentősége van ugyanannak a problémának: változik az illető nép izlésével, mentalitásával, szokásaival. Rómát egész más mértékkel kell mérni, mint Párizst.“ A cikkíró aggályai nem minden alap nélkül valók. Valóban valami mélyenfekvő okának kell lenni annak, hogy Itáliában minden állandó színház alakítására irányuló törekvés megbukott eddig. Aránylag hosszú ideig tartotta magát (kb. másfél esztendeig) a *Bragaglia* vezetése alatt működött avangárd kísérleti színház: a „*Teatro degli Indipendenti*“, melynek kulturtörténeti jelentőségével maga Bragaglia foglalkozik a *Regime Fascista* egyik legutóbbi számában. „A színház történetének ez a tapasztalatában és kísérletekben gazdag periódusa, ha ma már túlhaladottnak is tekinthető — írja, — mégis, a rendezés és a színjátszás megújulásának alapjául szolgálhat majd a közeljövőben.“ A *Quadrivio*-ban a Nobel-díjas *Pirandello* nyilatkozik a színház válságáról és a sürgős teendőkről. „Sürgősen fel kell emelni a férőhelyek számát a színházakban, hogy ugyanakkor le lehessen szállítani a helyárat; a páholyokat széles karzatokká kell átépíteni; a színpadokat gyökeresen át kell alakítani és a moziknak meg kell tiltani, hogy folytatólagos előadásokat tartsanak. A színháznak és a mozinak egyforma feltételeket kell szabni és akkor majd meglátjuk: melyik fogja legyőzni a másikat? A mozi a beszéd túlzásbavitelével kivetkőzött természetéből. Lehetséges, hogy az árnyak beszéljenek? A hangosfilm tisztességtelen versenyt kezdett a színházzal; a halott hangok meg akarják ölni az élő hangokat. Ilymódon ma már nincs se színház, se mozi.“

Az olasz színház megújódását a Mussolini által legutóbbi auspiciált „tömegszínház“-tól várják. A fiatalok új színházat követelnek és nyíltan kimondják, hogy az oroszok, főleg *Tajroff* és *Mayerhold* nyomdokain kívánnak haladni. A *Quadrivio*-ban külön cikk foglalkozik az új színház strukturális problémáival. A cikkíró így foglalja össze a megépítendő új tömegszínház követelményeit: 1. A helyek megkülönböztetésének eltörlése; 2. A tér maximális kihasználása; 3. A látóképeség és hallóképeség egyforma elosztása; 4. A nézőtér kiürítésének pontos tanulmányozása; 5. Tűzbiztonság és 6. A színpad tökéletes felépítése.